

Kåkinds härad.

Kåkinds härad gränsar i N till Vadsbo härad, i V till Valle härad med Billingen som naturlig gräns, i S till Gudhems och Vartofta härad. I Ö når det fram till Vättern. Järnåldersbebyggelsen koncentrerar sig helt till området V om Lidan.

Häradet tillhörde under medeltiden Ökulls bo i Västergötlands nordöstra fjärding. Enligt stadgan om tingsböternas fördelning i ÄVgL utgjorde det vad folkmängden angår $\frac{1}{48}$ av landskapet.

Från Kåkinds härad äro 2 runinskrifter kända. Dessa härröra från följande 2 av häradets 16 socknar, N. Kyrketorp och Vårsås.

Båda inskrifterna ha varit anbragta på liggande gravstenar. En av dessa är förkommen: Vg 99. Den har vad inskriften angår varit oskadad. Av den andra (Vg 98) återstå två fragment, vilka förvaras i Skövde museum.

Den förkomna inskriften (Vg 99) är känd sedan 1600-talet genom J. Leitz' avbildning. Bilden är återgiven i *Bautil* (1750), och inskriften är registrerad i J. G. Liljegren, *Runurkunder* (1833). Den andra inskriften (Vg 98) påträffades i slutet av 1800-talet.

98. Norra Kyrketorps sn, Kyrketorps gård. Nu i Skövde museum.

Pl. 77.

Litteratur: Handlingar 1919 (N. Beckman-S. Welin) i VFA; Skaraborgsbygden 3 (1923), s. 426; K. E. Sahlström m.fl., Kåkinds härads fornminnen (1928), s. 69 f.; S. Gardell, Gravmonument från Sveriges medeltid I (1937, rev. 1945), nr 679.

Äldre avbildning: Sahlström a.a.

Av denna gravsten med runinskrift finnas två större fragment i behåll. De förvaras i Skövde museum.

Fragmenten påträffades av major Eric Ugglå vid mitten av 1890-talet i valvet till en landsvägsbro på Kyrketorps ägor, c:a 200 m. NV om Norra Kyrketorps kyrka. »Stenen placerades vid Kyrketorps gård, men blev efter en del år forslad till Sjötorp, varifrån den dock 1918 fördes till Skövde museum» (Sahlström).

Sandsten. Stenens ursprungliga bredd 0,66 m., längden är däremot okänd. De skilda fragmenten äro 0,66 × 0,38 m. respektive 0,56 × 0,46 m. Inskriften är anbragt utefter stenens långsidor innanför ett repstavsornament, som bildar bas för runorna. Ristningen är mycket tydlig och runorna säkra.

Inskrift:

gerfor : læt : gæ . . . ulf : sôn : sin : ok : siht - . . . u :

5

10

15

20

25

Gervor læt gæra ... Ulf(?), son sinn, ok Sigtrygg ...

»Gervor lät göra ... Ulv, sin son, och Sigtrygg ...»

Till läsningen: I 12 u är nedre delen av hst bevarad i nedre kanten av en flagring. Efter 25 t ser man i brottet spår av en hst, som icke har haft bst t.v. om hst.

Kvinnonamnet *Gervor* förekommer sannolikt också i Vg 97. Eljest finns det på nordiskt område endast belagt i relativt sena danska källor. Det motsvaras av fty. *Gerwara*. Som namn på en valkyria förekommer *Geirvör* i Snorres Edda. Anmärkningsvärd är **f**-runan (4) för väntad **u**-runa. Vg 71 visar emellertid sannolikt ett liknande fall av stavning med **f** för **u**. R. 22–25 utgöra säkerligen början av mansnamnet *Sigtrygg*. Om detta namn, som även förekommer i Vg 127, se U 98.

Inskriften torde kunna kompletteras i denna riktning: Gervor lät göra [denna sten över] Ulv, sin son, och Sigt[rygg, sin broder. Gud hjälpe deras själ.]

Skövde stad, Frödingsberg.

På gården Frödingsberg (f.d. Skövde Vaddfabrik, stadsäga 1241), 1,2 km. V om kyrkan, fanns i trädgården en tämligen modern runsten, som besiktigades av H. Jungner 1926. Stenen är 1,03 m. lång, 0,50 m. bred och spetsig i ena ändan. Materialet är kalksten. 14 tecken, till hälften vanliga runor, i övrigt fantasirunor, äro ristade på ett i stenen nedsänkt, släthugget band. Inskriften ger ingen mening. Stenen står uppretad vid Helénstugan, Kyrkogatan 24.

99. Värsås sn, kyrkogården.

Litteratur: B 998, L 1687. J. Peringskiöld, Monumenta 9, p. 48, bl. 20 b; P. E. Lindskog, En korrekt beskrifning om Skara stift 3 (1814), s. 91; J. G. Liljegren, Runlära (1832), s. 150; G. Brusewitz, Westergötland 1861, s. 69 (ATA); K. E. Sahlström m.fl., Kåkinds härads fornminnen (1928), s. 70; O. Sjögren, Sverige 4 (1933), s. 400; S. Gardell, Gravmonument från Sveriges medeltid 1 (1937, rev. 1945), nr 700.

Avbildningar: J. Leitz, laverad bläckteckning (i Peringskiölds Monumenta, p. 48, återgiven i Sahlström a.a. och Gardell a.a. 2, 1937, rev. 1946, s. 130); J. Hadorph och J. Leitz, träsnitt (i Monumenta, bl. 20 b, och B 998).

Denna runristade gravsten, av vilken ett större fragment är känt i avbildning från 1600-talet, är nu borta och var så redan 1781. Den har legat på Värsås kyrkogård.

Uppgift om stenmaterialet saknas. Fragmentets storlek, beräknad efter bilden från 1600-talet, är c:a 1 × 0,60 m.

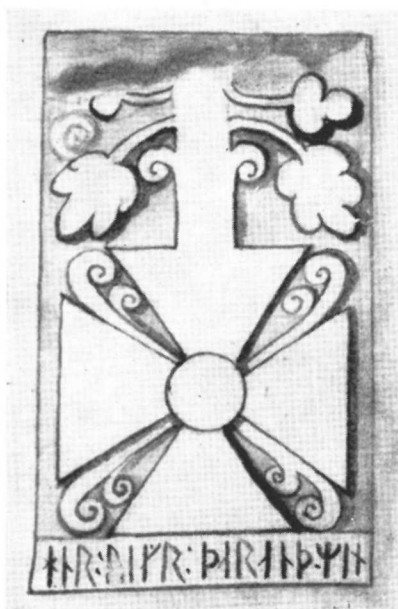

Fig. 150. Vg 99. Värsås sn, kyrkogården. Efter teckning av Leitz.

Fig. 151. Vg 99. Värsås sn, kyrkogården. Efter träsnitt i Peringskiölds Monumenta (B 998).